

1. Опис навчальної дисциплін ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	101 «Екологія»	
Освітньо-наукова програма	Екологія та охорона навколишнього середовища	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	не передбачено	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної, заочної форми навчання		
	денна, вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	4	5
Семестр	7	9
Лекційні заняття	30	10
Практичні, семінарські заняття	15	20
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	105	60
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	1,0	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій»: формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок щодо особливостей розвитку сільськогосподарських територій; формування здатності масштабно та конкретно екологічно, економічно мислити; опанування сучасних інформаційних і управлінських інновацій; обґрунтування альтернативних варіантів ресурсного забезпечення функціонування аграрного виробництва та прийняття господарських рішень щодо ефективного господарювання.

Основні завдання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

- вивчити сутність регіональної політики;
- ознайомитись із регіональною соціальною політикою України;
- ознайомитись із регіональною демографічною політикою України;
- знати теоретичне обґрунтування регіональної політики сталого розвитку проблемних регіонів;

- вивчити екологічну складову сталого розвитку територій;
- здійснити пошук інноваційних підходів до вирішення проблем розвитку сільських територій.

Після засвоєння матеріалу навчальної дисципліни студент повинен:

знати: методіку організації сільських громад та громадських організацій; структуру і повноважень органів місцевого самоврядування в Україні та її адміністративно-територіального устрою.

вміти: планування сталого розвитку сільських територій; навиків щодо розробки програми сільських населених пунктів та визначення джерел їх фінансування; вивчення розвитку приватного бізнесу, як наряду розвитку сільських територій; вивчення світового досвіду в цій сфері.

Набуття компетентностей (відповідно до затвердженої Освітньо-професійної програми за спеціальністю 101 «Екологія»):

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.
2. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
4. Здатність до письмової та усної комунікації українською мовою (професійного спрямування).
5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
11. Здатність працювати в команді.
12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК2. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

СК4. Знання сучасних положень національного та міжнародного екологічного законодавства.

СК5. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних і радіаційних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

СК9. Здатність до участі в розробці системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання, в тому числі і радіоактивними.

Програмні результати навчання

ПРН1. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПРН2. Формулювати основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ПРН3. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ПРН4. Застосовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПРН5. Знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля.

ПРН7. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням інноваційних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН11. Уміти прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництв на навколишнє середовище.

ПРН12. Бути здатним до участі у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поводження з виробничими та муніципальними відходами, в тому числі і радіоактивними.

ПРН13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.

ПРН14. Уміти формувати тексти, робити презентації та повідомлення для професійної аудиторії та широкого загалу з дотриманням професійної сумлінності та унеможливлення плагіату.

ПРН16. Уміти вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПРН17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПРН21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

3. Програма та структура навчальної дисципліни. Структура навчальної дисципліни для повного терміну денної (заочної) форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	Ти ж-н і	Ус ьо го	у тому числі					у сьо го	у тому числі				
			л	п	л а б	і н д	с. р.		л	п	л а б	ін д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Сталий розвиток сільських територій													
Екологічна політика розвитку сільських територій	1	9	2	2	-	-	5	14	2	2	-	-	10
Основи регіональної політики у сільській місцевості	2	12	2	-	-	-	10	13	1	2	-	-	10
Пріоритети розвитку агропро-мислового виробництва	3	14	2	2	-	-	10	13	1	2	-	-	10
Сутність сталого розвитку сільськогосподарського землеко-ристування	4	12	2	-	-	-	10						
Держава в системі управління сільськими територіями	5	14	2	2	-	-	10						

Розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях	6	7	2	-	-	5							
Разом за змістовим модулем 1		68	12	6	-	-	50	40	4	6	-	-	30
Змістовий модуль 2. Державне регулювання соціально-економічного-екологічного розвитку сільських територій													
Фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад	7	9	2	2	-	-	5	9	2	2	-	-	5
Розвиток підприємництва як одного із джерел доходів сільського населення	8	7	2	-	-	-	5	10	1	4	-	-	5
Сільський зелений туризм та агротуризм	9	9	2	2	-	-	5	8	1	2	-	-	5
Диверсифікація у сільському господарстві	10	12	2	-	-	-	10	8	1	2	-	-	5
Моделі розвитку сільських територій	11	14	2	2	-		10						
Визначення основних пріоритетів розвитку сільських територій	12	7	2	-	-		5						
Алгоритм проведення діагностики сільських територій	13	7	2	-	-		5						
Визначення рівня інтенсивності використання сільськогосподарського виробництва та його інтенсифікації	14	10	2	3	-		5						
Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях	15	7	2	-	-		5						
Разом за змістовим модулем 2		82	18	9	-	-	55	50	6	14	-	-	30
Усього годин	150		30	15	0	0	105						

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	не передбачені	

5. Темі практичних занять

Практична робота	Годин
Тема 1. Надати перелік ключових форм участі територіальних громад у процесі стратегічного планування розвитку сільської території	2

Тема 2. Дайте визначення несільськогосподарських видів діяльності та дослідіть стратегії їх розвитку	2
Тема 3. Проаналізувати як наукові дослідження впливають на розвиток сільських територій	2
Тема 4. Розкрийте механізм функціонування сільськогосподарських виробничих кооперативів	2
Тема 5. Проаналізуйте зарубіжний досвід розвитку зеленого туризму	2
Тема 6. Обґрунтуйте найважливіші комплексні проблеми соціально-економічного розвитку	2
Тема 7. Розкрийте сучасний стан виробничої інфраструктури, тенденції та проблеми розвитку на сільських територіях	3
Всього годин	15

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	не передбачені	

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні вектори розвитку агропромислового виробництва	10
2	Принципи соціально-економічного розвитку сільських територій	10
3	Сучасна поселенська мережа України. Регіональні орієнтири розвитку сільських територій	10
4	Основні перспективи самозайнятості сільського населення	10
5	Екологічна складова рівня розвитку сільських територій	10
6	Продуктивна спрямованість сільських територій як базовий елемент концепції соціально-економічного розвитку	10
7	Аналіз земельної реформи та її вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій	10
8	Державні програми розвитку сільського господарства та сільських територій	10
9	Індивідуальна підприємницька діяльність на селі	10
10	Сільський зелений туризм, його переваги та перспективи розвитку	10
11	Стратегічний план розвитку місцевої громади: поняття, порядок формування	5
12	Сучасний стан виробничої інфраструктури, тенденції та проблеми розвитку на сільських територіях	5
	Усього годин	105

8. Зразки контрольних запитань та тестів, для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Що є спроможною територіальною громадою?

- а) громади, що наділяються повноваженнями та ресурсами, як і у міст обласного значення;
- б) громади, в яких кошти передбачаються для реалізації серйозних проєктів розвитку;

в) громади, в яких місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадастрові ресурси є достатніми для вирішення місцевих проблем органами місцевого самоврядування в інтересах жителів громади;

г) громада, у якій відстань до її найдалшого населеного пункту має бути такою, що не перевищує 30 км.

2. Фінансовою основою розвитку сільських територій є:

а) матеріально-технічне забезпечення виробництва;

б) бюджетні асигнування, інвестиції, оподаткування, кредитування, страхування;

в) банківська інфраструктура;

г) фінансові установи.

3. Через що виникла складна ситуація у використанні земельних та інших природних ресурсів на території об'єднаних територіальних громад?

а) через майже повну відсутність у територіальних громад інформації про права на землю та інші природні ресурси, їх потенціал, стан використання та охорони;

б) через відсутність умов для розвитку бізнесу;

в) через незадовільне законодавче та інформаційне забезпечення і захист прав власності сільських жителів на землю та інші природні ресурси;

г) через ігнорування проблеми введення в економічний оборот землі як капіталу, ресурсно-комплексного підходу до розвитку сільських територій в процесі трансформації земельних відносин.

4. Зменшення зайнятості населення країни у сільському господарстві з одночасним зростанням частки населення, що проживає у сільських поселеннях, свідчить про:

а) розвиток форм господарювання на селі сільськогосподарської спрямованості;

б) виконання сільським населенням житлової функції поряд з господарською;

в) аграрно-індустріальний тип економіки;

г) виконання сільським населенням господарської функції.

5. Бюджетна підтримка сталого (зрівноваженого) розвитку сільських територій – це:

а) система політичних і правових заходів, фінансування організаційних і економічних факторів, виробничих і рекреаційних ресурсів та повноважень громад;

б) комплексі заходи щодо формування доходів та розподілення бюджетних надходжень; в) врегулювання земельних і майнових відносин;

г) пакет соціальних послуг, спрямованих на створення стабільних і сприятливих умов проживання на селі.

6. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є:

а) адміністративно-територіальні одиниці;

б) рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад;

в) рухоме і нерухоме майно підприємств, які знаходяться на території громади;

г) бюджети підприємств, які знаходяться на території громади.

7. До переліку об'єктів права комунальної власності сільської територіальної громади не можуть бути віднесені:

а) землі загального користування населених пунктів, а також землі, надані для розміщення будинків органів державної влади і місцевого самоврядування;

б) землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення;

в) річки, водойми та їх береги; природні ландшафти та заповідники; кладовища; пам'ятки історії та архітектура; інші об'єкти, визначені статутом територіальної громади;

г) землі приватного користування.

8. Фінансові ресурси територіальної громади не включають:

а) кошти місцевого бюджету та позабюджетні кошти місцевого самоврядування;

б) доходи населення;

в) кошти комунальних підприємств;

г) кошти, що мобілізуються на фінансовому ринку.

9. Фінансова підтримка місцевого самоврядування з боку держави здійснюється через:

- а) міжбюджетні трансферти;
- б) податкові надходження;
- в) забезпечення зростання мінімальної заробітної плати громадян;
- г) фінансування створення додаткових робочих місць.

10. Дотації – це кошти, які передаються до місцевого бюджету з державного бюджету з метою:

- а) формування мінімального розміру місцевого бюджету, коли коштів, що надходять з власних джерел та закріплених доходів недостатньо;
- б) реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм;
- в) фінансування конкретних програм з метою соціально-економічного вирівнювання відповідних територій;
- г) забезпечення соціальних стандартів сільського населення.

11. Сукупність структурних елементів сільського населення, що покликана забезпечувати поселення сіл належними умовами праці й відпочинку, створювати сприятливе, комфортне життєве середовище, носить назву:

- а) виробнича інфраструктура села;
- б) поліпшення умов життєдіяльності сільських товаровиробників;
- в) соціальна інфраструктура села;
- г) диверсифікація сільської економіки.

12. Вкажіть основні функції сільських територій:

- а) економічна – спрямована на забезпечення формування та розвитку всіх векторів економіки сільських територій;
- б) демографічна – спрямована на відтворення сільського населення;
- в) оздоровча – спрямована на забезпечення нормальної життєдіяльності людини в навколишньому середовищі;
- г) соціальна – спрямована на забезпечення соціального розвитку сільських територій.

13. Території, що розташовані за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва і сільської забудови, – це:

- а) сільська територія;
- б) сільська місцевість;
- в) територія сільського розвитку;
- г) поселенська мережа.

14. Вкажіть критерії, що застосовуються для розвитку сільських територій:

- а) географічні (розміщення, величина сільських територій та чисельність сільського населення);
- б) містобудівні та інженерного облаштування цих територій (характер будівництва об'єктів виробничої діяльності, житла і обслуговування);
- в) соціологічні (норми спілкування і поведінки);
- г) виробничо-функціональні (специфіка видів діяльності, що переважають).

15. Сільське господарство має такі основні особливості:

- а) економічний процес відтворення поєднується з природним процесом функціонування живих організмів, що розвиваються на основі біологічних законів;
- б) циклічний процес природного росту та розвитку тварин і рослин зумовив сезонність галузей сільського господарства;
- в) рівна доступність державної підтримки для всіх сільськогосподарських виробників;
- г) на відміну від промисловості, технологічний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний з природою, де земля є головним засобом виробництва.

16. Які організаційні фактори впливають на розвиток сільських територій?

- а) підвищення ділової кваліфікації сільського населення;
- б) ефективне використання трудового потенціалу;

- в) рівень забезпеченості сільських територій економічно активним населенням;
- г) забезпечення населення житлом.

17. Як аграрні навчальні заклади можуть сприяти просвітницькій роботі серед сільського населення?

- а) через забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними кадрами;
- б) через створення навчально-консультативних центрів, дорадчих служб, запровадження циклів тематичних навчально-практичних семінарів щодо реалізації концепції сталого розвитку сільських територій;
- в) надання консультаційної підтримки сільським громадам у реалізації основних напрямів сільського розвитку та підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- г) через забезпечення модернізацією освітніх програм шляхом орієнтації на інновації в аграрному секторі та з огляду регіональної привабливості.

18. Назвіть основні причини поширення нестандартної зайнятості на селі:

- а) оптимізація податкових відрахувань та виконання соціальних зобов'язань;
- б) інтенсифікація праці;
- в) недостатня якість державної соціальної політики;
- г) прагнення роботодавців до зменшення витрат, пов'язаних з необхідністю дотримання трудового законодавства.

19. Які перспективи покращення ситуації щодо розвитку трудового потенціалу села?

- а) надання переваги екстенсивному землеробству;
- б) державна підтримка особистих селянських господарств;
- в) розвиток соціальної інфраструктури;
- г) диверсифікація виробництва на селі

20. Які пріоритети сільськогосподарського землекористування мають бути забезпечені в умовах конкурентного середовища?

- а) створення правдивого картографічного забезпечення для організації раціонального використання землі, що дозволить об'єктивно та реально позначати ділянки на карті;
- б) визначення реальної грошової оцінки земель для використання її з метою іпотечного кредитування, плати за землю та орендної плати, відображення на балансі у фінансових звітах;
- в) використання біокліматичного потенціалу регіону, його географічного положення, якісних параметрів природних ресурсів;
- г) використання землі на основі проектів землеустрою.

9. Методи навчання

1. Методи навчання – наочні (метод ілюстрації, показу моделей та спостереження), практичні (практичні та науково-дослідні роботи), інтерактивні (кейс-метод, робота з розробкою сценаріїв, робота в малих групах).

2. За ступенем активізації творчої активності – ділові ігри, метод круглого столу та «лабіринту дій».

3. За рівнем самостійно-пізнавальної діяльності – проблемно-інформаційні, проблемно-пошукові та дослідницькі методи.

10. Форми контролю

Види і форми контролю регулюються Положенням про екзамен та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/polozh_ekzameni_zaliki_2020_dlya_saytu.pdf

1. Усний і письмовий поточний контроль знань.

2. Формою самостійної роботи здобувача є вивчення спеціальної літератури та виконання індивідуальних завдань у вигляді розв'язання додаткових задач.

3. Екзамен Видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації. Поточний контроль здійснюється під час проведення

практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 03.03.2021 р. протокол № 7)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни РДИС (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи RHP (до 70 балів): $R_{\text{ДИС}} = R_{\text{HP}} + R_{\text{АТ}}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4715>
2. Паламарчук С.П. Курс лекцій з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» для студентів очної, заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: вид-во НУБіП України, 2021. – 63 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Лазарева О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. / О. В. Лазарева. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 128 с.
2. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / Р. Б. Примуш та ін.; за заг. ред. В. М. Олуйко. Київ: Ваіте, 2017. 432 с
3. Нормативно-правове забезпечення розвитку сільських територій в контексті євроінтеграційних процесів: науково-методичні рекомендації. Київ, 2017. 36 с.
4. Вольська О. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій України: навч. посібник. Вольська О. М., Кирилов Ю. Є., Потравка Л. О. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 184 с
5. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади : навч. посіб. Київ: 2017. 121 с
6. Децентралізація / Державний сайт України. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>.
7. Юхименко П., Даниленко А., Сокольська Т. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування в контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: [монографія] Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство екології і природних ресурсів України URL: <http://www.menr.gov.ua/>
2. Сайт: www.dnsgb.kiev.ua – Державна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України.

3. Сайт: nlv@csf.freenet.kiev.ua
В.І. Вернадського.

– Національна бібліотека України ім.